
Kommuneoverlegene bør sitte nærmere kommunedirektørene

INVITERT KOMMENTAR

Ny veileder om kommuneoverlegefunksjonen bekrefter pandemierfaringene og kommuneoverlegen som sentral premissleverandør for smittevernarbeidet. Likevel er én av fem kommuneoverleger ikke del av kommunens kriseledelse.

Kommuneoverlegens rolle før, under og etter covid-19-pandemien er studert i kvalitative studier der kommuneoverleger har belyst egne opplevelser, rolleforståelse, organisatorisk plassering og mulighet for å påvirke kommunens ledelse.

Fossberg og Frich intervjuet kommuneoverleger før pandemien om egen opplevelse av rolle, synlighet og autonomi og fant at de opplevde både rolleforståelse og synlighet som samfunnsmedisiner som utfordrende (1). Organisatorisk plassering (store kommuner) og stillingsstørrelse (mindre kommuner) ble sett på som viktige faktorer for mulighet til å påvirke.

«Kommuneoverleger før pandemien opplevde både rolleforståelse og synlighet som samfunnsmedisiner som utfordrende»

Hungnes og medarbeidere undersøkte hvilken rolle kommuneoverlegen hadde i kommunens kriseledelse under pandemien og fant at rolleforståelsen var klar, både hos kommuneoverlegen selv og hos kommuneledelsen (2).

Kommuneoverlegen ble beskrevet som den viktigste rådgiveren i krisehåndteringen og ble brukt aktivt i pandemiarbeidet. Samfunnsmedisinsk kunnskap ble etterspurt og verdsatt både av ledelsen, befolkningen og mediene. De fleste så nytten av å ha en samfunnsmedisiner i kriseledelsen, og hele samfunnet visste nå godt hvem kommuneoverlegen var. Samtidig ble det tydelig at kommunenes organisering av kommuneoverlegefunksjonen var lite egnet til å håndtere en pandemi av lang varighet (3).

Vik og medarbeidere så i 2024 på covid-19-pandemiens betydning for kommuneoverlegens rolle etter pandemien (4). De påpekte at kommuneoverlegerollen kan være skjør når den avhenger av personlige relasjoner og når kommuneoverlegen selv må ta initiativ til å fange opp saker der samfunnsmedisinsk rådgivning er viktig. Hagestuen og Feiring studerte kommuneoverlegers oppfatning av egen rolle etter pandemien og anbefalte å utforme en veileder rettet mot kommunens ledelse, med klare føringer for ansvarsområder og saker der kommuneoverlegen burde involveres (5). Mai 2025 var veileder for kommuneoverlegefunksjonen endelig på plass (6).

Artikkelen av Mowinckel og medarbeidere som nå publiseres i Tidsskriftet, er basert på en nasjonal spørreundersøkelse høsten 2024 (7). Med deres studie får vi en etterlengtet kvantitativ oversikt over stillingsstørrelse, organisatorisk plassering og samfunnsmedisinsk kompetanse for landets kommuneoverleger. Andelen som er spesialister eller under utdanning i samfunnsmedisin, er økende og klart høyere enn under pandemien (8). Fortsatt har over 60 % en annen stilling i tillegg til kommuneoverlegestillingen, noe som kan være en utfordring for tilgang til og fokus på det samfunnsmedisinske perspektivet. Kombinerte stillinger kan bidra til rollekonflikt, medføre habilitets- og interessekonflikt samt at man prioriterer pasientrettede legeoppgaver (6).

«Kombinerte stillinger kan bidra til rollekonflikt, medføre habilitets- og interessekonflikt samt at man prioriterer pasientrettede legeoppgaver»

En måte å unngå disse problemstillingene på er at kommuner i større grad samarbeider om kommuneoverlegefunksjonen (6). Spesielt i mindre kommuner kan interkommunalt samarbeid bidra til bedre kvalitet og sterkere faglige nettverk. Sårbarheten i at én kommuneoverlege har ansvar for flere kommuner kan kompenseres med større kommunesamarbeid og flere kommuneoverleger som kan dekke opp for hverandre.

Betydningen av et godt og nært samarbeid mellom kommuneoverlegen og kommunens ledelse var en viktig lærdom fra pandemien. Et foruroligende funn i den nye studien er derfor at én av fem kommuneoverleger fortsatt ikke har plass i kommunens kriseledelse, noe som tydelig er anbefalt i veilederen (6). Det påpekes også at kommunene plikter å sørge for nødvendig kapasitet og kontinuitet i kommuneoverlegefunksjonen, både i normalsituasjonen og ved akutte og langvarige kriser. De skal også utpeke en stedfortreder (6).

«Et foruroligende funn i den nye studien er at én av fem kommuneoverleger fortsatt ikke har plass i kommunens kriseledelse, noe som tydelig er anbefalt i veilederen»

Mowinckel og medarbeidere fant at over halvparten av kommuneoverlegene mangler vara og stedfortreder (7), og færre enn én av tre er plassert i kommunedirektørens stab. De fleste er plassert lenger ned i organisasjonen – med de utfordringer det gir for tverrsektorielt folkehelse- og beredskapsarbeid.

Samfunnsmedisinsk kompetanse er spesielt viktig i kommunal planlegging, og kommuneoverlegens kompetanse er relevant for alle tjenesteområder i kommunen.

Veilederen for kommuneoverlegefunksjonen anbefaler kommuneoverlegen «i nærheten av kommunedirektøren» (6). Med fast plassering i kommunens sentrale administrasjon er det lettere å holde oversikt over og ta initiativ i relevante saker som krever et kritisk samfunnsmedisinsk blikk fra start.

LITTERATUR

1. Fossberg BC, Frich JC. Kommuneoverlegers opplevelse av egen rolle. Tidsskr Nor Legeforen 2022; 142. doi: 10.4045/tidsskr.21.0589. [PubMed][CrossRef]
2. Hungnes T, Vik E, Veddeng O. Kommunelegens rolle under koronapandemien – en kvalitativ studie. Tidsskr Nor Legeforen 2022; 142. doi: 10.4045/tidsskr.22.0396. [PubMed][CrossRef]
3. Regjeringen NOU. 2022: 5. Myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2 – Rapport fra Koronakommisjonen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-5/id2910055/> Lest 18.11.2025.
4. Vik E, Hungnes T, Mowinckel OK et al. Koronapandemiens betydning for kommuneoverlegens rolle – en kvalitativ studie. Tidsskr Nor Legeforen 2024; 144. doi: 10.4045/tidsskr.23.0673. [PubMed][CrossRef]
5. Hagestuen PO, Feiring E. Rollen som kommuneoverlege etter pandemien – en kvalitativ studie. Tidsskr Nor Legeforen 2023; 143. doi: 10.4045/tidsskr.23.0039. [PubMed][CrossRef]
6. Helsedirektoratet. Kommuneoverlege – kommunens organisering av kommuneoverlegefunksjonen og samfunnsmedisinsk arbeid. <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/kommuneoverlege> Lest 18.11.2025.
7. Mowinckel OK, Vik E, Nerland SKM et al. Hva kjennetegner kommuneoverlegene og organiseringen av deres funksjon? Tidsskr Nor Legeforen 2025; 145. doi: 10.4045/tidsskr.25.0233. [CrossRef]
8. Helsedirektoratet. Rapport – Nasjonal kartlegging av kommuneoverlegefunksjonen. https://www.statsforvalteren.no/contentassets/cb92abdea3b14206bc7e224194ab8cbd/nasjonal_kartlegging_av_kommuneoverlegefunksjonen_-_sammenfatning_av_alle_fylkesrapporter.pdf Lest 18.11.2025.

Publisert: 18. desember 2025. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.25.0720
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 2. juli 2026.